

van Babel slaat heel Israël ter neder. Jeruzalem wordt half verbrild, de Tempel op Sion verwoest, en heel een schare uit het geheiligde volk wordt op wrede wijze in ballingschap weggesleurd naar 't land van den vijand.

Zeker, er zijn tijden geweest, toen Israël als volk alle voorspoed genoot. In Gosenland genoot het aanvankelijk welde. Ook onder David klom 't tot ere op, en toen Salomo's roep door heel het Oosten uitging, en Scheba's Koningin naar Jeruzalem optoog, om hem te hooren, was er geen volk, dat meer dan Israël in de bewondering van heel 't Oosten genoot.

Maar die bloei en dit welvaren hield geen stand. Geestelijk zonk Israël gedurig in. En ten slotte werd 't verstrooid onder alle macht-hebbende volken, en scheen het aloude Israël verstooten en ten verdere gedoemd te zijn. In eeuw na eeuw maakte dan ook de wanhoop en de vertwijfeling zich van de volksleiders meester, en scheen het of, met Edom en Babel, straks ook Israël als volk zijn bestaan zou zien ondergaan.

En toch zonk Israël niet in. Toch heeft Israël veelal Babel en Rome overleefd. En zelfs gedurende den nu, God zij lof, geëindigden oorlog viel een ritseling op nieuw in Israels volksbestaan waar te nemen. Neen, Israël stierf in deze dertig eeuwen, na Rehabeam, niet weg. Er was een geheimnis, maar dat Israël, eeuw voor en na, liet voortbestaan. En op de vraag, waarom dit was toe te schrijven, kwam en voorheen en ook nu, voor de geloovigen nooit een ander antwoord van Boven, dan de alles beheerschende betuiging: »De Heere regert«.

Telkens gaat dit dan tegen onze verwachting in. »Wat vader, zoo vraagt de Schrift zelve ons, »wat vader is er die den zoon niet kastijdt? Herhaaldelijk zelfs ontvingen we den indruk alsof wij afdaalde van den Almachtigen en in ongeduld verviel, de weelde des levens ontving en voorspoed zonder einde genoot, terwijl juist omgekeerd de kinderen Gods in tegenspoed de vreugde des levens diervan. Job blijft nog altoos het type van den man die God vreesde, en door ramp na ramp overweldigd wordt. En heel de Psalmhulde door dreunt u aldooft het bang groep tegen van het volk Gods, dat in zijn overweldigenden tegenspoed dreigt om te komen. Het is heel de Schrift door vlak het tegen-deel van wat ge zoudt vermoeden hebben. Wie van God afdoelde, zoudt ge gewaand hebben, zal onder het bitter lijden bezwijken, en wie trouw aan zijn God zich vastklemt, zal staan als 't koren dat op den akker rijpt. En toch gaat 't zoo telkens vlak omgekeerd. Niet Kain komt om, maar Abel. En heel de heilige historie door is 't, of het levensgeluk tiert en bloeit bij wie God verzaakt, terwijl omgekeerd de man die zijn God verlaat, zich in levensweelde blijft verheffen.

De tegenspoed van den Godvreesende is geen uitzondering, maar in heel Israels heilige historie regel, terwijl omgekeerd Egypte tiert, en Babylon bloeit, en Rome met zijn zwaard heel de bekende wereld aan zich onderwerpt. En toch, wie, als de Middeneeuwen ingaan, enerzijds de positie van Gods Kerk, en anderzijds die der volken nagaat, kan niet anders dan dankend zich verwonderen over de gelukkige uitkomst van Gods bestel. Het scheen alles onder te gaan, maar de Heere bleek toch van achteren te regeren, en de uitkomst van zijn albeheerschende beschikking liep toch in 't eind op de glorie van Zijn Naam en op de terneerwerping van de onheilige machten uit. En wie nu van achteren, bladzijf voor bladzijf, de historie der volken, eerst in Azië, en daarna in Europa nagaat, staat van zelfbewondering stil voor wat in 't eind gewrocht bleek. Uit 's menschen doen had niets dan jammer zonder eind kunnen voortkomen, maar ten slotte bleek 't toch alles de Kerke Gods tot hooger gelukstaaf op te voeren. En ten leste was er op de vraag, waarom we deze gelukkige wending der historie te danken hadden, geen ander antwoord denkbaar, dan altoos weer het kernachtig woord van den Psalmist: »De Heere regert«.

En toch, hoe verrassend gelukkig ook in de eeuw der Reformatie het lot der Christen-volken zich ontplooi, de heilige Godsvrede hield al spoedig daarna, noch onder de volken, noch in het huisselijk leven, noch in het maatschappelijk samenstel stand.

Nog 't vierde eener eeuw was niet doorloopen, of het zondig karakter van onze samenleving straalde weer aanstonds door. Zoolang God de Heere ons in bange verdrukking den gang van 't leven deed doorworstelen, klemde ook ons volk zich aan zijn God vast; maar zoo was de bange druk niet voorbij, of nogmaals strekte ook ons Christenvolk de hand begeerig naar de weelde des levens uit, en het geloof werd almeer vernaakt, en de God der vaders almeer vergeten. Had nu de Heere onze God in die meer ontspannen dagen ons duurzaam den volksvoorspoed in volle garven toebedeeld, zoo zou de afval ons steeds verder hebben doen afwijken, en zou er ten slotte, evenals in Noach's dagen, geen volk Gods meer gespaard zijn gebleven. En wie hier tegen waakte, was niet de Kerk op aarde, maar was de Heere. Op nieuw zond Hij den druk en den jammer onder ons uit. En daaraan, en daaraan alleen, was 't te danken, dat ten slotte de afval toch weer gestuit werd, en er bij vernieuwing voor een geloofsvernieuwig te danken viel. Er was een weeropwachting, een reëel gelijk men het veelal noemt, en allemaal bloeide weer wat geheel verdord scheen. Het lijden was geleden. De teekenen van bekeering verdwenen zich allengs. En zoo bleek ook hier weder, hoe dringend noodig het lijden voor ons geweest was; en hoe ook hier de lofzang: »De Heere regert« als vanzelf aan onze dankende lippen ontgleed.

Zoo was de historie van ouds, en zoo blijft de historie ook nu.

Hoe bezielend hoog het lied der aanbidding in onze bedehuizen ook voor onzen God moge opstijgen, de zonde kleeft nog aan heel ons menscheijk bestaan op aarde, en telkens weer ziet ge voor oogen, hoe wat gereinigd scheen, toch weer bezoeeld blijkt door het stof, dat zich uit de zondige menschheid tot in de Kerk van Christus neerslaat. Dat kan dan de dwaling der filosofie zijn, die de waarheid aanraakt, of ook de materiele macht die het geestelijk leven neerdrukt, of ook de zondige begeerte die vlaat op zondig zingen; doch dat is slechts onderscheid in den vorm, en feitelijk komt 't steeds op de ééne zelfde zonde neder, die ons derwijls verlagen kan, dat we ons niet meer voor onzen God verootmoedigen, maar de eere zijns heiligen Naams laten wijken voor wat ons zondig hart streelt.

Liet nu de Heere ons hierin naar eigen inspraak voortgaan, zoo zou onze afval steeds groter afmetingen aannemen, en zou, als wij regeerden, de jammerstoestand waaruit alleen Noach

gered werd, onder ons terugkeeren. En dat dit verhoed en voorkomen wordt, is eeniglijk aan het alles beheerschende feit toe te schrijven, dat 't niet gaat naar ons bedoelen, maar dat Gods bestel tenslotte immer op nieuw doorgaat, en dat 't gedurig klaarder, in ons eigen levenslot en in 't lot der volken blijkt, hoe niet wij de wereld leiden, doch dat de Heere regert, en dat hierdoor alleen weer telkens onze behoudenis opleeft.

Laat daarom nimmer de klaagtoneel zich van ons meester maken, als vaak onze bede niet verhoord wordt, en leed na leed ons de levensvreugde rooven komt, en er vaak een siddering door ons hart gaat.

Ware onzer een heilig leven, zoo zou dit niet behoeven, en zou veeleer volstandig geluk reeds hier ons deel zijn, gelijk 't eens zijn zal in 't Vaderhuis. Maar nu we nog met de smet der zonde op ons hart in deze zondige wereld onzen weg naar het einde hebben voort te zetten, en er geen dag voorbij gaat, dat ook onze voet op 't glibberig pad der wereld niet uitglijdt, ligt onze behoudenis alleen in den vreugderoep dat de Heere regert, en zulks niet alleen onder de volken, maar ook in ons huisgezin, moge 't zijn ook in ons eigen hart!

Dr. A. K.

Amsterdam, 10 Januari 1919.

Na een blik te hebben geworpen op het wereldtooneel, waar de machtige gebeurtenissen, die Europa tot op haar grondvesten schudden en heel de gedaante van het politieke en sociale leven der volkeren voor goed gewijzigd hebben, met zoo razende snelheid elkaar opvolgden, dat het bijkans moeite kostte ze te volgen, richt zich thans als van zelf ons oog op het kerkelijk leven, om na te gaan wat het afgelopen jaar aan winst of verlies ons bracht en vooral om te vragen, welke nieuwe taak de toekomst op ons legt.

Gelijk ons vaderland te midden van de stormen en orkanen, die om ons gierende, een benijdenswaardige rust genoot, zoo was het ook met ons kerkelijk leven geweest. In Rusland, Duitschland en Oostenrijk-Hongarije moge de revolutie, door het socialisme ontkenend, ook tegen de Kerk zich gericht hebben en deze voor goed verdreven hebben uit de machtige positie, die de Kerk daar nog altoos in het volksleven innam, in ons land bleven we Gode zij dank voor zulke schokkende gebeurtenissen bewaard. Kalm als door een binnenvaart gleed het scheepje van ons kerkelijk leven voort, en van het ruimer der wild opruisende golven op de wereldzee hebben we dusver nog weinig gemerkt. Grote en machtige gebeurtenissen, die het afgelopen jaar tot een jaar van betekenis konden stempelen, vonden hier dan ook niet plaats.

We hielden dit jaar het derde eeuwfeest der Dordsche Synode, maar hoe veel warmer en bezielender de lofsont was, die bij dit eeuwfeest geboord werd ter eere van de grootste Synode op vaderlandschen bodem gehouden, en hoe veel meer hulde werd gebracht aan haren arbeid ter handhaving van het Calvinisme, van de eenheid der Kerk en tot behoud van ons vaderland. — toch kon dit gedachtenisfeest niet in de schaduw staan van het vierhonderdjarige gedachtenisfeest der Reformatie, dat een jaar geleden met zoveel bezielenden geestdrift door heel het Protestantisme in Nederland gevierd werd.

Te verwonderen is dit ook niet. De Dordsche Synode, van hoeveel belang ze ook moge geweest zijn om de beginselen der Reformatie in onze Kerk te handhaven en zuiver te houden, heeft toch een zeer ondergeschikte betekenis, vergeleken met de Kerkvorming zelf, die niet alleen de Kerk bevrijdde van de eeuwenoude banden, waarin Rome's hiërarchie haar bond, maar die een heel nieuw tijdvak voor de historie der menscheijkheid inluidde. Waar nog bijkomst, dat de Dordsche Synode, juist omdat zij den triomf van het Calvinisme in onze vaderlandsche Kerk bezegelde, steeds in een kwaden reuk stond bij hen, die van dit beslissende en stoere Calvinisme niets wilden weten. Het was dan ook een tekenend feit, dat althans bij dit derde eeuwfeest der Dordsche Synode, vergeleken bij wat een eeuw geleden geschiedde, de belangstelling voor deze Synode zoo algemeen bleek; dat zoowel de Synode der Hervormde Kerk als de Synode der Gereformeerde Kerken besloten dit eeuwfeest officieel te gedenken, en zelfs in kringen buiten het kerkelijk leven van dit eeuwfeest notitie werd genomen. Zoo toonde dit gedachtenisfeest, hoe het Calvinisme, dat een eeuw geleden zoo goed als ingeslapen en weggezonden was, weer wakker is geworden, uit zijn verval zich heeft opgericht en een positie der eere in ons volksleven heeft ingenomen. In zooverre heeft dit derde eeuwfeest der Dordsche Synode voor ons kerkelijk leven zeker betekenis gehad.

Evenzeer is van betekenis geweest, dat ditmaal voor het eerst de Regeering zich tot de Kerken gewend heeft om een biddag voor ons volk uit te schrijven. Zoo ver als in Amerika, waar de President zelf als hoofd van den staat zulk een biddag verordent, zijn we nog wel niet, maar we zijn toch reeds een belangrijke schrede gevorderd, waar onze Christelijke regeering zich officieel tot de Kerken richtte om deze tot het houden van zulk een biddag uit te noodigen. Wat vooral in de benauwde en bange tijden die achter ons liggen, zoo vurig door ons Christenvolk gewenscht was, maar wat door het liberale Ministerie, dat toen aan het bewind was, stelselmatig geweigerd werd: dat de Regeering zulk een bededag voor ons volk zou uitschrijven, is ons geschonken. Welk een uitnemendend indruk deze daad der regeering gemaakt heeft en hoe hartelijk dankbaar we haar daarvoor zijn, behoeft wel niet gezegd te worden. Alle Kerken hebben zich dan ook gehaast aan dit verlangen der Regeering te voldoen; door heel ons volk, voor zoover het nog geloofte, is deze biddag gehouden, en de kerkgebouwen stroomden vol.

We hopen dan ook van harte, dat deze daad der Regeering de poort heeft opengebroken, die door het Liberalisme op slot was gedaan, en dat, wanneer de nood der tijden weer rijpt, de Regeering opnieuw tot het uitschrijven van zulk een bededag zal overgaan. Alleen dan toch wanneer de Regeering hem uitschrijft, kan zulk een bededag een nationaal karakter dragen. En dat behoort in een land, dat nog altoos een Christelijken naam draagt, zulk een bededag toch te zijn.

Wat ons eigen kerkelijk leven betreft, blijkt uit de pas uitgekomen statistiek, wanneer men die met het voorgaande jaar vergelijkt, dat er regelmatige toename is. Het aantal kerken bereide uit van 702 tot 750; het aantal leden van 479.335 tot 487.784. Het aantal vacante Kerken daalde van 199 op 187. Het aantal studenten in de Theologie te Amsterdam ingeschreven bedraagt 68, en dat in Kampen 48, zodat dit wel wijst op een toenemende begeerte om zich voor te bereiden voor den Dienst des Woords. Dit is daarom te verblijdender, omdat het aantal dienstdoende predikanten van 562 op 549 daalde, zoodat aanvulling wel dringend noodig is. Behalve een drietal emeriti-predikanten werden in het afgelopen jaar nog zestal dienstdoende predikanten door den dood ons ontnomen. Onder de laatstgenoemden was wel de meest bekende Ds. G. Elzinga van Kampen, die in ons kerkelijk leven een niet onbelangrijke rol heeft gespeeld, doordat hij jarenlang Curator was van de Theologische School te Kampen en schier geregeld door de Synode van Overijssel naar de Generale Synode werd afgevaardigd.

Intusschen geven deze statistische cijfers slechts een zeer uitwendig beeld van het leven onzer Kerken en van wat daar omgaat. In een volgend artikel hopen we daarop terug te komen, voordat we de vraag beantwoorden, welke taak onze Kerken wacht.

¶ We ontleenen deze cijfers aan een statistiek in de *Nieuwe Rotterdammer Courant* vergeleken met de cijfers van het Handboekje van 1918. In hoeverre deze cijfers betrouwbaar zijn, kunnen we niet nagaan. Het aantal Kerken, dat van 702 tot 750 klom, schijnt ons niet juist te zijn.

De noodkreet uit Hongarije.

Gaarne voldoen we aan den wensch van Ds. Landwehr om het volgende schrijven hier op te nemen:

Als Voorzitter van de laatst gehouden Generale Synode der Gereformeerde Kerken in Nederland ontving ik onderstaand telegram. In overleg met de broeders, die destijds het Moderamen uitmaakten, maak ik dit telegram bekend in de kerkelijke bladen, opdat onze Gereformeerde Kerken weten, welke roepstem tot ons kwam. S. Budapest. Knelleg ministerium. The Protestant churches of the republic of Hungary numbering four millions of adherents implore the protection of their brethren in Holland against threatening danger of dismemberment the eventual disruption of the country especially the loss southeastern Hungary with her two hundred thousand protestants would strike a death blow to the vitality of these churches and thereby would rob the newly forming democracies of the most valuable moral and spiritual forces. During four centuries these churches served and suffered as the farthest bulwark of western Protestantism in the East of Europe. Now it is the turn of the western churches to rescue the future vitality of these churches for the great tasks awaiting them.

Protestant churches in Hungary.

De vertaling van dit telegram is: De protestantsche kerken van de republiek Hongarije, vier miljoen leden tellende, roepen de bescherming van haar broeders in Nederland in tegen het dreigende gevaar van vernietiging. De vermoedelijke uiteenscheuring van het land, bijzonderlijk het verlies van Zuid-Oostelijk Hongarije met zijn 1.200.000 Protestanten, zou een doodsteek zijn voor deze kerken, en daardoor zouden de juist zich vormende democratieën beroofd worden van de meest waardevolle morele en geestelijke krachten. Gedurende vier eeuwen streeden en leden deze kerken als het verste bolwerk van het Westersch-Protestantisme in Oost-Europa. Nu is het de beurt van de Westersche kerken om te waken voor de toekomstige levenskracht van deze kerken voor de groote taak die haar wacht.

De protestantsche kerken in Hongarije. J. H. LANDWEHR.

Dat we met onze Hongaarsche broeders diep meelvoelen in de ellende, die de vermoedelijke verdeling van hun land voor hen tengevolge hebben zal, hebben we reeds uitgesproken, maar tevens hoe moeilijk het is voor onze Kerken in Nederland, om hierin iets ter wille van de Protestantische Kerken in Hongarije te doen.

Wat ons echter niet duidelijk is, is waarom deze verdeling van Hongarije de Protestantische Kerken aldaar met vernietiging bedreigt, gelijk in dit telegram gezegd wordt. Al zou een belangrijk deel, dat nu aan Hongarije behoort, bij andere Staten gevoegd worden, daarom behoeft toch het kerkelijk verband tusschen deze Protestantische Kerken nog niet verbroken te worden. En zelfs al geschiedde dit, dan nog zouden de Protestantische Kerken in Hongarije zelf daarom toch nog niet met den ondergang worden bedreigd. De kracht van een Kerk schuilt toch niet alleen in haar numeriek getal, maar veelmeer in haar innerlijke geloofskracht.

Gaarne zouden we daarom meer licht over dit vraagstuk ontvangen. Wellicht wij een der Hongaarsche hoogleraren, die nu ons land bezoeken, daarover meer licht verspreiden en dan ook aangeven, welke steun wij aan de Hongaarsche broeders bieden kunnen.

Voor al op dit laatste komt het natuurlijk aan.

Dr. A. Brummelkamp.

Aan Dr. A. Brummelkamp, die 7 Januari zijn tachtigsten verjaardag viert, mocht, bieden ook wij onzen hartelijken gelukwensch.

De *Heraut* heeft daartoe bijzondere redenen, omdat, toen ons blad nog in anderen vorm verscheen, Dr. A. Brummelkamp daaraan een medewerker was en hij hier het eerst zijn sporen verliende op een gebied, dat hem steeds lief bleef en waaraan hij zijn beste krachten heeft gegeven, de Christelijke journalistiek.

Maar niet minder komt die hulde hem toe, omdat Dr. A. Brummelkamp steeds een man was, die een warm hart had voor de Gereformeerde Kerken. Zoon der Scheiding heeft hij, aan de breede opvattingen van zijn vader getrouw, steeds geijverd voor de vereniging der beide Gereformeerde Kerkengroepen en daartoe zijn bezielend woord laten uitgaan.

Voor de historie der Afscheiding schonk hij ons een kostelijke bijdrage in de met zoveel pieteit geschreven levensbeschrijving van zijn vader.

Op het gebied der Christelijke letterkunde trad hij op niet alleen om tegen veel wansmaak en zedelijke ontaarding in de nieuwere kunst te getuigen, maar ook om leiding te geven aan een eigen ontwikkeling der Christelijke literatuur.

Voor ons Christelijk onderwijs en inzonderheid voor onze Christelijke Hoogeschool, waaraan hij als Curator verbonden is, was hij steeds een kloek en beslist strijder.

Zoo is er wel reden om dankbaar te wezen voor hetgeen Dr. A. Brummelkamp voor ons Christenvolk heeft gedaan met de hem toebetroouwde talenten.

Mogen aan den tachtig-jarige, die nu »staatsman in ruste« is, nog enkele levensjaren gegund worden, en de avond zijns levens verhelderd worden door de gunste zijns Gods.

In memoriam Ds. Renkema.

In Ds. Renkema, die 2 Januari overleed, op den leeftijd van nog geen zestig jaar, verliezen onze Gereformeerde Kerken een trouw dienaar des Woords en een man met een warm hart voor den Dienst der Zending.

Jaren lang was hij deputaat der Generale Synode voor de Zending en op de bekende Zendingconferentie te Edinburg vertegenwoordigde hij de Gereformeerde Kerken.

Niet minder gaf hij zich echter aan de taak om voor de emeriti-predikants-weduwen- en wezen te zorgen. Toen op de Synode te Utrecht de grondslagen waren gelegd van een nieuwe pensioen-regeling, werd Ds. Renkema de stuwende kracht, die deze regeling doorzette en haar tegenover andere opvattingen op elke Generale Synode met kracht en vuur bepleitte.

Het laatste deel van zijn leven gaf hij zich vooral aan den arbeid onder de Gereformeerden, die in Rijn-Pruisen verstrooid waren. In 1912 verliet hij daartoe ons vaderland om zich te Duisburg als predikant te vestigen, en bleef daar arbeiden ook onder den oorlog door met grooten zegen.

Ook als schrijver trad Ds. Renkema op. Jarenlang was hij redacteur van het *Gereformeed Volksblad*. Met Ds. Rudolph en Dr. de Moor gaf hij onze Kerkorde uit met de latere besluiten der Generale Synode. Van zijn hand verscheen voorts een uitlegging van het boek Job. En ook andere werken getuigen van zijn productieve geest.

Ds. Renkema was een stoere werker, een man met wilskracht en energie, een man die veel gearbeid heeft en wiens nagedachtenis daarom onder ons in eere zal blijven.

Moge de God der vertroosting zijn diep bedroefd gezin nabij wezen en aan degenen, die hem zoozeer missen zullen, leeren nazeggen, wat hij zelf getuigde, toen de tijd van zijn naderenden dood hem gebracht werd: »God is toch zoo goed!«

Dr. Brinkman verzoekt ons mede te deelen, dat het stuk, dat we een vorig maal uit de *Geldersche Kerkbode* overnamen, niet van Ds. van den Brink was, gelijk we aangaven, maar van hem.

Is de Hervormde Kerk een schijnkerk?

VIII.

Gaaf we thans na, waarin het *wezen* der Kerk bestaat, dan kan, gelijk we aantoonde, dat wezen der Kerk niet bestaan daarin, dat een Kerk een belijdenis heeft, want er zijn wezenlijke Kerken van Christus geweest, die zulk een belijdenis nog niet hadden, evenals er omgekeerd valsche Kerken zijn, die wel een belijdenis hebben, maar een belijdenis, die lijnrecht in tegenspraak tegen ons algemeen Christelijk geloof.

Vraagt men dan ook aan onze Confessie wat de Kerk van Christus is, dan neemt ze in hare bepaling van het wezen der Kerk niet op het hebben van een Belijdenis, maar omschrijft zij de Kerk als »de vergadering der ware Christgelooovigen, die hunne zaligheid verwachten van Christus Jezus, gewassen zijnde in zijn bloed, en geheligd en verzegeld zijnde door den Heiligen Geest« (Art. 27). De vraag, of onze Confessie daarmede in de eerste plaats doelt op de onzichtbare Kerk, het mystieke lichaam van Christus, dan wel op de zichtbare Kerken kan hierin het midden worden gelaten, want de zichtbare Kerk is niet een tweede Kerk, die geheel los en zelfstandig

naast de onzichtbare Kerk staat, maar ze is de zichtbare openbaring van het mystieke lichaam van Christus. Beiden staan dus in dezelfde verhouding tot elkander en zijn even nauw met elkander verbonden, als de zichtbare, uitwendige verschijning van den mensch in zijn lichaam en het verborgen geestelijke leven van den mensch in zijn ziel. Wat van de onzichtbare Kerk geldt, dat zij is de vergadering der ware Christgelooovigen, geldt dus evenzeer van de zichtbare Kerk. Het wezen der Kerk schuilt dus altoos in deze ware Christgelooovigen, die de leden van Christus lichaam zijn. Waar geen geloovigen zijn, is er ook geen lichaam van Christus en daar kan derhalve geen Kerk worden gevonden.

Dat in de zichtbare Kerk onder deze ware Christgelooovigen en daarmede vermengd althans hypocrieten of huichelaars worden gevonden, is juist, en onze Confessie zelf wijst daarop in Art. 28, maar dit doet aan het wezenlijke karakter van een Christelijke Kerk niet af, omdat, gelijk onze Confessie terecht opmerkt, deze hypocrieten wel in de Kerk zijn, maar ze daarom nog niet van de Kerk zijn. Eerst dan, wanneer alle ware Christgelooovigen uit de Kerk zouden verdwenen zijn en daarin niets anders dan ongelooovigen zouden zijn overgebleven, zou zulk een Kerk daardoor ipso facto hebben opgehouden een openbaring van Christus lichaam te wezen; zulk een Kerk zou dan een *dode* Kerk zijn geworden, of wil men liever, een *schijnkerk*. Maar zoolang in zulk een Kerk nog een deel der ware Christgelooovigen gevonden worden, schuilt in deze Kerk nog altoos een deel van het verborgen lichaam van Christus en kan men daarom zulk een Kerk ook nog niet een schijnkerk noemen.

Vormen de ware geloovigen dus de wezenlijke elementen waaruit de Kerk van Christus is gebouwd, omdat zij alleen de leden van Christus lichaam zijn, en er geen openbaring van Christus lichaam kan wezen zonder leden van dit lichaam, niet minder is in de tweede plaats een wezenlijke vereischte voor de Kerk, dat de Heilige Geest in haar midden werke. De Heilige Geest is toch de levensgeest van het lichaam van Christus, die de leden van dit lichaam geestelijk levend maakt, ze met Christus, hun Hoofd in den hemel, verbindt, en hen door den mystieke band van de gemeenschap der heiligen tot een lichaam saambindt. Het is daarom volkomen juist, wat de Kerkvader Tertullianus zeide: *Ubi Spiritus, ibi Ecclesia*, waar de Heilige Geest is, daar is ook de Kerk. Waar de werking des Heiligen Geestes ophoudt, daar zijn geen ware geloovigen meer, omdat het geloof Zijn gave is, en waar geen ware geloovigen zijn, heeft ook de Kerk opgehouden te bestaan. Maar zoolang God de Heere, om dit in de taal onzer vaders uit te drukken, aan de Kerk nog geen scheidsbrief heeft gegeven en de werkingen van zijn Heiligen Geest nog niet geheel uit haar midden heeft teruggetrokken, is zulk een Kerk nog geen schijnkerk geworden.

Maar al zijn het deze beide factoren: de aanwezigheid van ware Christgelooovigen, die de leden van Christus' lichaam zijn, en de inwonende en werking des Heiligen Geestes, die de levensgeest der gemeente is, welke over het wezenlijke bestaan der Kerk beslissen, toch is daarmede nog niet genoeg gezegd, althans wanneer de vraag gesteld wordt, hoe wij kunnen onderkennen, of er zulk een wezenlijke Kerk van Christus gevonden wordt. De innerlijke en verborgen werking des Heiligen Geestes, waardoor Hij zielen wederbaart, en tot leden van Christus' lichaam maakt, kunnen wij eerst waarnemen, wanneer dit nieuwe, door den Heiligen Geest gewekte leven, zich naar buiten openbaart in waarblijvende bekeerig en heiligmaking des levens. En zoo ook kunnen wij van het verborgen geloof in de harten dezer ware Christgelooovigen niets ontdekken, wanneer zij dit geloof niet uitspreken en belijden, gelijk de Apostel zegt: »met het hart gelooft men ter rechtvaardigheid, maar met den mond belijdt men ter zaligheid«. Immers over de verborgene werkingen des Heiligen Geestes en over het verborgen geloof des harten kan iemand oordeelen dan God alleen. Wij menschen hebben dus te oordeelen naar wat voor ons zichtbaar en waarneembaar wordt. En waar het hier gaat om de *zichtbare* openbaring van Christus' Kerk, daar kan zulk een zichtbare Kerk ook niet bestaan, wanneer er geen geloovigen zijn, die als vrucht van deze werking des Heiligen Geestes hun geloof openbaren in hun *zand en belijdenis*. In zooverre is het dus volkomen juist, dat de belijdenis van het geloof voor ons een kenmerk is om te beoordeelen, of er een wezenlijke Kerk van Christus wordt gevonden, mits men dan maar wel in het oog houde, dat hiernaede niet bedoeld is een belijdenis, die in een bepaald formulier is uitgedrukt en door de Kerk als geheel wordt beleden, maar het belijden van hun geloof in Christus door de leden der Kerk zelf. Zoo hebben onze vrome martelaren, reeds lang voordat Guido de Bres onze Geloofsbelijdenis had opgesteld en deze door onze Kerken eenparig was aangenomen, hun geloof beleden, zelfs al kostte dit hun goed en hun leven.

Ook hiernaede zijn wij er echter nog niet, want al is er een zichtbare openbaring van Christus lichaam overal waar zulke belijdende geloovigen gevonden worden, toch is er daarom nog niet wat wij een »Kerk« noemen. Een Kerk bestaat toch niet uit enkele losse, naast elkaar staande geloovigen, maar ze is, gelijk onze Confessie het uitdrukt, een *vergadering* dezer geloovigen. En zelfs kan niet elke samenkomst van geloovigen of gezelschap van vromen een Kerk genoemd worden, maar een Kerk is er alleen dan, wanneer deze geloovigen saamkomen, opdat het *Woord en de Sacramenten bedienend worden*. Dit is toch, althans in deze aardsche bedeeeling, de

vorm, ingestee, gebouwd, gevormd, openba, van he. Ook Christu met hi Heilige onze C ging door de ver gebruik ook de kan er meer in van Cl gehoor, uit het. Vand reeds in beiden: bedienin merken, worden, ken in overgen Art. 29 Woord menten met ee Zuiver d. w. z. Evangel der Sac deze ne diking v der Sac daardoor king in meer he oefening almeer g zoover, mensche bij de sa haar ei voegen, een vals neer in s hetWoer is en ool ordende houden, heeft zal zijn, dan. Zoo is Kerk van zijn, waar Indien zin Fransche Woord v genomen meer zie en waar van de anders k in eigenl meer is. een schij hebben, d in zijn t als haar schijnkerk „waar ge belijdt, g die de g en Sacra morgen d zon onder gebogen „belijdt“. Men za meenden toen Prof als gehe deelingen klaarde. A plaatselijke beeld hels der verwor niet van al Kerkgezeg Kerk God waar wa worden, di lijden; nog Woord Go van Doop van Christ Geest in de niet heeft met door zielen ten ierler wor Kerk kan worden geu

1. De CH HAZER en J. Uitgave van 1 zijn VERKEN bedoelt de u de verspreid noemt gezon of voor f 8.3 omstandighi werd men l ontvangt dan som een aa f 5 betaalt na voor f 8.30 a Deze Vereet ingetreden. O een PHARMIA van nieuwe le ieder lid d aanbrengt, uit schenen boek boek of boek zonden. Als t verschen K Cm., beneven HAZER voor

maar ze
mystieke
aan dus in
er en zijn
den, als de
g van den
verborgen
ch in zijn
re Kerk
de ware
meester van
der Kerk
istgeelov-
haam zijn.
ook geen
derhalve

nder deze
mede ver-
uchelaars
Confessie
maar dit
van een
gelijk onze
pocrieten
rom nog
wanneer
de Kerk
in niets
zijn over-
doorijso
senbaring
zulk een
geworden.
Maar zoo-
deel der
worden.
een deel
bristus en
ook nog

dus de
Kerk van
alleen de
er geen
an wezen
t minder
lijk ver-
ge Geest
ge Geest
aam van
Behaam
stus, hun
ben door
chap der
it. Het is
erkvader
Ecclesia,
ook de
Heiligen
en ware
of zijn
gen zijn
bestaan,
dit in de
aan de
gegeven
en Geest
en heeft
og geen

oren: de
ovigen,
zijn, en
Geestes,
i, welke
Kerk be-
genoeg
gesteld
a, of er
tus ge-
borge-
aardoor
len van
ij eerst
or den
h naar
keering
og ook
dloof in
en niets
iet uit-
zelt:
waardig-
ten ter
orgene
a over
emand
nschen
or ons
in waar
baring
ik een
anneer
in deze
open-
in zoo-
dat de
is een
er een
di ge-
in het
eld is
mulier
geheel
n hun
Kerk
claren,
i onze
deze
omen,
t hun

nog
enba-
zulke
orden,
ij een
toch
ande
fessie
geelo-
omst
omen
Kerk
geelo-
en de
toch,
g, de

Over dien Kalender heb ik het de vorige week al gehad. Thans over het boek van Dr. J. J. Knap, Hervormd Predikant te Groningen en Redacteur van Oude Paden.

Reeds meermalen had ik het genoegen, werken van dezen begaafden auteur hier in de Heraut aan te kondigen, en het is mij opnieuw een genoegen het thans zijn Kruis en Kroon te mogen doen.

Dit boek handelt, zoals de titel reeds doet vermoeden, over Kruis en Kroon van onze Heiland. De heer CALLENBACH had Prof. Dr. P. A. E. SILLEVIS SMIT verzocht daarover te schrijven, maar richtte zich, na diens sterfen, met dit verzoek tot Dr. Knap.

De gewijde stof was in zoover nog nader beperkt, dat zij als overdenkingen of meditatie bij de platen van WILLIAM HOLLE moest behandeld.

Op waarlijk voortreffelijke wijze heeft de Groninger predikant aan het tot hem gerichte verzoek voldaan, van zijn taak als mediatie-schrijver zich gekweten.

Door het zien op WILLIAM HOLLE's schone platen, maar meer nog door met het oog zijner ziel te turen op den zin der evangelie-bladzijden, is de auteur geïnspireerd. En aan wat hij dus zoo uiterlijk als innerlijk schouwde, heeft hij, met zijn welverzorgden en voor het heilig onderwerp zoo passenden stijl, een beelding weten te geven, die verstand en gemoed toesprekt, die naast het religieuze het esthetisch lust-gevoel van den lezer wekt.

Dit boek is, zoals de titel Kruis en Kroon reeds doet vermoeden, meer dan een Passieboek. Het gaat, om het eens dogmatisch te zeggen, over den staat der verreding en over den staat der verhooging; oordeel HEEREN.

Athans ten deele.

Van de XI Overdenkingen of Meditaties, waarvan elk verlicht is door een plaat van WILLIAM HOLLE, zijn de titels der eerste negen: Des daags lezende in den Tempel, des nachts op den Olijberg. Indien ik u niet wasch, gij hebt geen deel met Mij. De zielestrijd in Gethsemane. Jezus voor den Hoogen raad. In het rechtshuis van Pilatus. In het Paleis van Herodes. Op Gabbatha. Op Golgotha. In het graf geleid. De titels der laatste drie zijn: Maria... Rabboni. Aan de Zee van Tiberias. Met heerlijkheid gekroond.

Dit is deel van den Nieuwen Jaargang is metterdaad een aanbeveling voor CALLENBACH'S VEREENIGING CHRISTELIJKE BIBLIOTHEEK.

2. H. S. S. KUYPER, VACANTIE IN ENGELAND. Tweede Druk. Kampen 1917. J. H. Kok.

H. S. S. KUYPER, EEN HALF JAAR IN AMERIKA. Tweede herziene Druk. Den Haag. W. A. Daamen.

Wanneer 'n Spreker na de pauze zijn gehoor niet in quantiteit verminderd terug vindt, is hem dat een bewijzend teken, dat hij het niet veeleld heeft. En evenzo is het voor een auteur een bewijzend teken van zijn boek het publiek niet veeleld te hebben, wanneer de uitgever een nieuwen druk van geeft.

En dat is al heel wat.

Wie toch veeleld toont daarmee zijn kennis aan vaardigheid, om belangstelling of interesse te wekken, en doet verstandig wanneer hij van het als spreker, of schrijver-optreden afziet.

Wie veeleld pakt niet en op het 'pakken' van je publiek, of als u 'bocien' deftiger vindt, komt het vóór alles aan.

Dit is de diepe waarheid van het: 'alle genre is goed behalve het vervelende'.

Niet vervelend zijn, dat is al veel.

Toch nog niet alles.

Want het is met het interesse of de belangstelling als met de wijsbegeerte.

Van de laatste is eens gezegd: 'Wat voor een Philosophie men kiest, hangt ten slotte af van wat voor 'n mensch men is'.

Ook dit is een diepe waarheid.

En zoo komt het er dan op aan, ten eerste niet vervelend te zijn, en ten tweede de mentaliteit van zijn publiek zoo te overdenken, dat je weet waar en waartoe je het 'pakken' kunt.

'n Goeie kennis van je, 'n gewild 'n Nut-lezer', ging altijd op reis met twee niet-vervelende manuscripten, maar tusschen die twee was het 'soortelijk verschil' dat het ene meer melancholisch, het andere meer maniaaal was.

Heusch nog zoo gek niet!

Dat nu aan de begaafde Schrijfter der twee hier boven genoemde werken het voorrecht te beurt viel om ze in tweeden druk te zien, is te verstaan.

Ze beantwoorden toch aan de twee eischen, die ik zoo even noemde en waarmee uitgevers die, zoals de heer KOK en DAAMEN, hun vak verstaan, rekenen.

Beide werken van MEJ. KUYPER zijn vroeger hier door mij met waardering besproken, en dat, ik daarin niet mistaatte, blijkt mij uit hun 'tweeden druks'.

Wat VACANTIE IN ENGELAND betreft verdedigt de geachte Schrijfter zich tegen enkele niet onwelwillende op- en aanmerkingen die de kritiek zich had veroorloofd. Deze verdediging welke over een zestal punten gaat, draagt het karakter van 'n nadere toelichting en is, naar het mij voorkomt, geslaagd. Er komt nog eens klaar en duidelijk door uit dat dit boek wel beoordeeld worden als een reis-dagboek ten behoeve van MEJ. KUYPER's geloofsgenooten, die voor het eerst ENGELAND bezoeken. En dus beoordeeld, kan ik de lezers waarvoor het bestemd is, aanraden dezen tweeden druk in hun koffer te pakken. Ze zullen er door worden georiënteerd en alles behalve genueerd.

De Voorrede bij den tweeden druk van EEN HALF JAAR IN AMERIKA draagt een gansch ander karakter en is ook heel wat uitvoeriger dan die bij VACANTIE IN ENGELAND.

Met haar recensenten houdt de Schrijfter zich hier niet bezig.

Trouwens, de kritiek was bij dit boek meer eenparig in waardering dan bij het andere.

In hoofdzaak gaat deze Voorrede over het feit, dat 'sinds ook Amerika ten oorlog toog er veel gewijzigd is'.

Tusschen het AMERIKA dat MEJ. KUYPER in 1907 zag, en het AMERIKA van nu is dan ook verschil.

Op die verschillen wijst zij.

Vroeger, nog in 1907, vond ze er belangstelling en sympathie voor alle landen en volken van Europa, ook voor Duitschland, maar, met uitzondering van de afstammelingen der ENGLISH kolonisten, juist niet voor ENGELAND, en nu is dit alles 'om'.

Verder, de toen groote sympathie in AMERIKA voor HOLLAND vooral door MOTLEY gewekt, door den oorlog nu aan 't taanen.

Zoo het een als het ander schrijft MEJ. KUYPER echter enkel toe aan den invloed van Engeland. Zoo het een als het ander schrijft ze toe aan het sedert den oorlog, 'verengelscht' bewustzijn van Amerika'.

Haar bewondering en sympathie voor AMERIKA heeft ze dan ook niet verloren.

'Beteekent het bovenstaande, dat ik het met wat ik destijds (d.i. in 1907) over Amerika schreef, niet meer eens ben?' — zoo vraagt ze.

En onverholven is op die vraag haar ontkennend antwoord:

'Natuurlijk niet. Want dan zou ik mijn toestemming tot het verschijnen van dezen tweeden druk niet gegeven hebben. En ik weet, dat ik een eerlijk boek schreef.'

Zij kan het zich niet anders denken dan dat Amerika's bewustzijn, thans door Engelsch verdonkerd en daarom 'te goeder trouwe', zich straks weer zal verhelderen.

'Het Amerika, dat ik zag en beschreef, bestond en bestaat nog', zegt ze.

Men leze zelf deze Voorrede, die instructief is, ook om de eerbiedwaardige lijst van geschriften over Amerika, door de schrijfter blijkbaar voor haar boek geadiept. Maar men leze deze voorrede ook om het daarin ernstig pogen, het Hollandsch vooroordeel tegen Amerika te verklaren en daardoor weg te nemen. En eindelijk om de verwarring, die bij velen, ook onzen, bestaat op het stuk van literatuur, en wel zoo, dat men Amerikaanse literatuur vaak voor Engelsche aanziet. Iets wat MEJ. KUYPER dan verduidelijkt aan het voorbeeld van EMERSON, den Amerikaan dien velen voor een Engelschman houden.

De schrijfter spreekt in deze Voorrede bij den tweeden druk ergens van haar 'boek' bij wijze van Baedeker mee naar Amerika nemen.

Als reisboek wil zij dus ook dit haar werk beoordeeld hebben.

Wie er zich als zoodanig van bedienend, 'bevoonden' hiet, zegt ze op grond van veler getuigenis, 'bruikbaar'.

Ik zal het niet betwijfelen.

Toch is EEN HALF JAAR IN AMERIKA meer dan een bruikbaar reisboek. Het vermag ook, zoo door vorm als inhoud, belangstelling te wekken bij thuisblijvers. Vervoeft op geen enkele bladzijde en is thans, door den Uitgever DAAMEN, om nog andere qualiteiten dan die van bruikbaar reisboek, terecht onderdak gebracht in zijn Serie 'Goede boeken'.

3. CHRISTELIJKE VROUWENLEVEN. Uitgave E. J. Bosch Jbz. te Baarn. Derde Jaargang. No. 1. Januari 1919.

Behalve de gewone rubrieken, ditmaal OVER OPVOEDING (Het meisje in de puberteitsjaren) door W. KLINKERT. In haar KRONIEK bespreekt MEVrouw A. D. het Maandblad: MAATSCHAPPELIJK WERK bij ZENUWLIJKE en KRANKZINNIGHEID. IN DE NATUUR heeft M. B. het over WINTER en in HUISHOUDING en KEUKEN geeft MEJ. M. L. van vakkenis getuigende recepten voor kruidkoeken en het wasschen van handschoenen. G.

Roepende kerk voor de volgende vergadering is de kerk van Moordrecht. Praeses alsdan Dr. Roos van Lekkerkerk.

Na het lezen der korte notulen en het zingen van Ps. 25: 4, sluit de praeses de vergadering met dankzegging.

Op last der Classis JOH. S. LANGE, Assessor.

Gouda, Nov. 1918.

Vergadering der Geref. Kerken in de Classis Dordrecht op Donderdag 14 Nov. 1918.

Na het zingen van Psalm 134: 1 en het lezen van Ps. 75 gaat Dr. Meynen als praeses voor in gebed.

Tot scriba wordt benoemd Dr. de Kruyter, tot assessor Dr. Vischer.

De actie der vorige verg. worden gelezen.

De kerken van Zwijndrecht, Brussel en Antwerpen zijn zonder kennisgeving afwezig.

Naar aanleiding van een schrijven van de Commissie voor de evangelisatie onder de Belgische gemeenten uit de classis Harderwijk, deelt de praeses mede, dat het intereeningskamp is verlegd van Harderwijk naar Zeist en het wegens den a.s. vrede niet meer de moeite waard is dien arbeid opnieuw te beginnen, zoodat de Comm. haar mandaat heeft neergelegd en haar arbeid gestaakt.

De commissie tot regeling der prediking in Papendrecht deelt bij monde van Dr. Horjus mede, dat zij door ziekte harer leden en andere ongelegenheden verhindert is geweest te vergaderen, zoodat geen verslag van haar arbeid kan worden uitgebracht. De comm. bestaat uit de broeders Dr. Horjus, Dr. Schippers en ouderling Stoop van Zwijndrecht. Aan laatste genoemde wordt als secundus toegevoegd ouderling Stans van H.-L.-Ambacht.

Daar de Cl. tot haar leedwezen gedurende eenige vergaderingen geen rapport ontving aangaande den arbeid der Zending onder Mohammedanen en Heidenen, wordt den Scriba opgedragen aan de Depp. voor dien arbeid een schrijven te richten met vriendelijk verzoek het zoo in te richten, dat de Cl. de volgende maal een rapport ontvangt.

De voorgestelde wijziging der betrokken cijfers in de kosten van Art. 13 zullen niet doorgaan.

Het voorstel der kerk van Zwijndrecht, op de vorige verg. gedaan, dat niet tweemaal achtereenvolgende broeders ter Part. Synode zullen worden afgevaardigd, wordt met meerderheid van stemmen verworpen.

Tot Depp. worden benoemd of gecontinueerd de volgende broeders:

Tot voorbereiding van examens de predikanten Meynen, van Rennes en Venkenberg.

Voor de kerkvisitatie als primi de predikanten Goslinga en v. Rennes, sec. Dr. Voogel.

Voor de Zending Dr. Goslinga en Dr. Meynen.

Voor de collecten in de Classis Dr. Schippers.

Voor de vacaturebeurten Dr. Goslinga.

Voor Art. 11 en Art. 13: Dr. de Jonge, sec. Dr. Meynen, als quaestor en actuaire Dr. de Jonge.

Tot regeling der betrekking cijfers. voor Art. 13 Dr. Meynen, Dr. v. Rennes, ouderl. Jonker.

Eene der kerken vraagt hoe te handelen met doopleden, die gezondigd hebben tegen het 7e gebod en daarna geloofsbelijdenis doen. Zal men aparte belijdenis vragen van de bedreven zonde of moet de belijdenis van de bedreven zonde geacht worden begrepen te zijn in de geloofsbelijdenis? Het antwoord der Classis is, dat bij de belijdenis des geloofs de begane zonde behoort onderling te worden.

De verg. draagt aan de kerk van Dordrecht op voortaan voor een maaltijd te zorgen.

De verg. spreekt hare verwondering en haar leedwezen uit, dat de kerk van Zwijndrecht niet vertegenwoordigd is en geen enkel bericht zond. Aan den scriba wordt opgedragen aan die kerk een broederlijk schrijven te richten, de hoop uitbrengende dat geen ernstige krankheden of moeilijkheden daarvan de oorzaak zijn. Aan de afgevaardigden van Puttershoek wordt verzocht aan Dr. Voogel, die wegens ziekte afwezig is, het leedwezen der Cl. te betuigen in zijn ziekte en hem den wensch der verg. uit te drukken, dat Z.Ew. weldra moge hersteld zijn.

Daar de Voorz. der verg. bij den aanvang der samenkomst zeer vol was van den ernst der tijden en in zijn openingswoord daaraan uiting gaf, ontving aan zijn aandacht de plicht aan de Dordtsche Synode van 1618 te gedenken. Bij het einde der verg. neemt daarom de assessor het woord en zegt, dat hij er zeker van is te spreken naar het hart van den praeses en naar het hart van al de broeders, wanneer hij oordeelt dat een samenkomst van Geref. kerken te Dordrecht op 14 Nov. 1918 onmogelijk mag voorbijgaan zonder met innigen en diepgevoelden dank aan den Heere de weldaden te herdenken, door onzen God ons betoonend in die groote en roemrijke Synode. Hij gelooft vast dat al de broeders met hem een zijn in de vurige bede, dat onze kerken door Gods genade altijd zullen blijven in de leer toen zoo ernstig beleiden en zoo heerlijk vastgesteld. De verg. is het met spreker van harte eens.

De volgende verg. zal D.V. plaats vinden den eersten Donderdag in Februari, des morgens te 9 ure. Roepende kerk is 's Gravenhage. J. P. VISSCHER, Assessor.

De tweede weg die voorgeschreven is, heet: behoud van de Volkskerk. Hoeveel de kerk bijlossmaking van den staat ook verliezen zal, het volk schijnt zij over 't algemeen niet te verliezen. Er komen berichten dat het volk nog aan de kerk hangt. De oude Kerkorde kan men gemakkelijk door een nieuwe vervangen, en het schijnt niet onmogelijk de oude landkerken met alles wat zij zijn en hebben, uit het bed der monarchie in het bed der republiek over te brengen. Men had dan het voordeel, dat de volkskerk bleef bestaan, en de staat zou zich er voor wachten een groot kerkvolk door al te harde voorwaarden voor het hoofd te stooten. Hij zou voor een financiële regeling te vinden zijn, en de kerk kon dan, zij het ook met minder financiële middelen, verder haar dienst als volkskerk verrichten. Maar daartegen geldt het bezwaar, dat in het verleden gebleken is, welk een zware strijd er in de kerk is gestreden over het 'ja' en 'neen' binnen de kerk, over de aanname van de loochens der heilseften, om gelijk recht met de belijders van het Evangelie te hebben, en over het feit dat van menigen kansel het Evangelie verdrongen is. Alle bedenkingen uit het verleden worden versterkt door hetgeen men tegenwoordig hoort. De lens wordt opgeheven: eenheid, opzijdezing van alle theologische verschillen, samenbinding. Van wie gaat deze lens uit? Van de vrienden der 'Christelijke Welt', van de vrienden der 'Christelijke vrijheid', enz. Het zijn voornamelijk die kringen, die men tot hertoe in Christelijke kringen als niet geschikt om de kerk te bouwen, heeft beschouwd, over wier invloed men in Chr. kringen heeft gezocht, tegen welke men gesproken, geschreven en geoordeeld heeft. Moet dat de nieuwe volkskerk worden? Zou zij niet veeleer de oude blijven met hare oude krankheden? Tot hertoe was men aan elkander gebonden, en men heeft het gedragen. Nu wordt men vrij, en zouden dan niet de vrije deelen, zij die de belijdenis heft hebben, hun invloed laten gelden en later hun geld offeren om zulk een kranke kerk op te bouwen? Zou dat juk nog niet veel harder zijn, dat het zelf was gesmeed? En wanneer het dan later tot een scheiding komt, en het moet tot een scheiding komen, dan zal het kerkelijk vermogen dat de staat thans aan de kerk behoort te overhandigen, bij die anderen blijven; zij die zich aan de belijdenis houden, zullen zonder een penning hare nieuwe woonsteede moeten zoeken. De geschiedenis leert het.

Deze tweede weg is niet te bewandelen. Is er nog een derde, waarop men de volkskerk behouden kan, om tegelijk de belijdenis gemeenten haar recht te geven? Men denkt aan de voorstellen van Stöcker en Kaftan, die wilden dat er in de Volkskerk een vreedzame scheiding zou plaats hebben. Hoe die scheiding gedacht werd, hetzij als een gescheiden 'Gemeenschap van belijders' en de 'Gemeenschap van Nieuw-Protestanten' (onder het dak van een gemeenschappelijk volkskerkelijk bestuur wat uitwendige dingen, als predikantstruimenten, weduwer-verzorging, het gebruik der kerkgebouwen enz. betreft) of als de groote belijdenis volkskerk met den 'bijbouw' voor Nieuw-protestanten, kunnen wij voorbij gaan. Maar als minimum moet geëischt worden: de belijdenis in de kerk moet blijven, evenals het recht op deze belijdenis, de handhaving der belijdenis moet het kerkvolk gewaarborgd worden, er moeten waarborgen gegeven worden, dat de geloovige gemeente overal tot haar recht komt. Alleen onder die voorwaarde mag zij bevestiging om het tot stand komen der nieuwe volkskerk mede te werken. Als men met volle zeilen in de eenheid vaart, of in het gelijk recht voor alle richtingen, dan komt zij in hare evangenis terecht. En de Heere zal haar verlaten, wij zij hare trouw aan Hem verlaten heeft. Tenslotte wordt door hen, die dezen weg wenschen te bewandelen, gedacht, dat als de modern-denkenen verstandig zijn, zij de rechtvaardige eischen der belijdenis gemeente niet zullen tegenstaan. Want wanneer dit belangrijke deel zich terug trekt, is ook huone zaak en de zaak der volkskerk verloren.

De Duitse toestanden in aanmerking nemend, houden wij het er voor, dat alleen de eerste weg zal blijken te bewandelen te zijn.

WINCKEL.

Voor Kinderen.

VIJAND EN VRIEND.

VIII.

GESCHIEDEN.

Er bestaat een vers dat opmerkelijke dingen zegt. Het handelt over:

Het geheim.

Is 't maar van een,
Zoo weet het geen.

Is 't onder drey,
'k Vrees dat het lij.

Vernemen 't vier
't is open schier.

Zoo meer het weten,
't Zal geen geheim meer herten.

De waarheid van dit vers, al kenden zij het niet, ondervonden ook Kees en zijn vrienden. De laatste had er niet op gerekend dat zijn geheim niet verborgen kon blijven, toen er eenmaal in den vriendenkring over gesproken was. Hij werd het juist niet voor zijn genoegen gewaar. Wel had elk lid van het gezelschap plechtig beloofd niet te zullen klappen, maar men nam het daar zoo nauw niet mee. De zaak was veel te aardig om er van te zwijgen, en te doen al wist men van niets.

Het gevolg was dat weldra het heele dorp om zoo te zeggen wist, hoe baas Peter beet genomen was. De menschen op straat keken hem na en menigen had in stilte schik van de zaak. Dat het genoegen echter voor onzen smid niet groot was is duidelijk. Hij had nooit opspraak gegeven, en ging nu, dat wist hij, bij vriend en vijand over de tong. In de werkplaats was het een zeer onaangenaam leven, en verwachtte ieder elk oogenblik een uitbarsting.

En die kwam, of althans een geheele verandering.

Op een avond toen het werkvolk naar huis ging, zei de baas tot Kees:

'Blijf nog even. Ik moet je nog spreken'.

Dat had Kees al lang verwacht, doch hij zei niets.

'Kees' zoo begon de baas toen ze alleen waren, 'ik behoeft je zeker niet te zeggen waarom ik je even laat blijven. Wij weten nu allebei wat op dien Zondagavond vóór eenige weken is gebeurd, en ook wie mij die streek heeft